

Натисніть тут, щоб

КУПИТИ КНИГУ НА САЙТІ

або

замовляйте по телефону:

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

Н.Б. Шост

УКРАЇНСЬКА МОВА

Посібник-практикум

4 клас

- Теоретичний матеріал
- Практичні завдання

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 811.161.2(075.2)
ББК 82.1Укр.я71
Ш 78

Шост Н.Б.

Ш 78 Українська мова : посібник-практикум : 4 кл. / Н.Б. Шост. —
Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2017. — 64 с.

ISBN 978-966-10-4735-7

У посібнику подано основний теоретичний матеріал та практичні завдання, зміст яких відповідає оновленій навчальній програмі з української мови Міністерства освіти і науки України та Державному стандарту початкової загальної освіти.

Теоретичний матеріал містить основні визначення, правила, схеми, таблиці, зразки записів, практичні поради.

Запропоновано різноманітні завдання та вправи, які сприятимуть ефективному засвоєнню, закріпленню, узагальненню та систематизації мовних знань та умінь, розвитку зв'язного мовлення молодших школярів.

Посібник можна використовувати на будь-якому етапі уроку, для організації самостійної роботи учнів удома, для підготовки до контрольних робіт та державної підсумкової атестації, під час проведення додаткових занять.

Для вчителів початкових класів, четвертокласників та їх батьків.

УДК 811.161.2(075.2)
ББК 82.1Укр.я71

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

Розділ I

МОВА І МОВЛЕННЯ. ТЕКСТ

Мова — найважливіший засіб спілкування.

Свої думки люди найчастіше передають одне одному в усній формі, тобто за допомогою *усного мовлення*. Усе написане або надруковане — це *писемне мовлення*.

Культура мовлення — це правильність, точність, виразність вимовленого чи написаного слова.

Усне і писемне мовлення складається з речень. Речення, пов'язані між собою за змістом, утворюють **текст**.

До тексту можна дібрати **заголовок**, який передає найважливіше, про що йдеться в тексті.

Кожний текст створюється з певною **метою**. Це його основна думка. У тексті про щось або про когось розповідається, доводиться якась думка чи описується предмет (подія, явище). Це його **тема**.

Текст складається з **трьох частин** — **зачину, основної частини і заключної частини** (кінцівки).

Тексти бувають різних видів: **розповідь, опис, міркування, есе**.

Текст-розповідь

Мета — повідомити, розповісти про щось чи когось.	
Зачин	Час і місце події.
Основна частина	Розгортання події.
Заключна частина (кінцівка)	Завершення події.

Зразок.**Яблунька**

Посадив садівник у саду дику яблуньку. Зрізав зелену верхівку. Розколов стовбурець і увіткнув молодий пагінець від садової яблуньки.

Захворіла яблунька. Але скоро одужала й зрослася з чужою гілкою. П'є гілочка соки дикої яблуньки і росте швидко...

Через три роки дерево зацвіло білими запашними квітами. Восени на яблуньці рум'яніли великі плоди.

За Костянтином Ушинським

Текст-опис

Мета — описати щось чи когось	
Зачин	Загальне враження чи уявлення про предмет (явище).
Основна частина	Опис предмета (явища).
Заклучна частина (кінцівка)	Висновок.

Зразок.

На сонячних пагорбках з'являються жовті квіточки. Вони нагадують краплини сонця. Це — мати-й-мачуха. Великі зелені листочки цієї рослини не зовсім звичайні. Верхня частина листочка зелена і гладенька. Якщо прикладеш його до щоби, то відчуєш холодок. Нижня частина листочка вкрита білими ворсинками, які на дотик викликають відчуття тепла. У народі кажуть: один бік зігріває, як мати рідна, а другий холодний, ніби мачуха.

Текст-міркування

Мета — довести думку, твердження.	
Зачин	Твердження, яке потрібно довести.
Основна частина	Доведення.
Заключна частина (кінцівка)	Висновок.

Зразок.

Щоб бути здоровим, потрібно якомога більше рухатися.

Ранкова зарядка, спортивні ігри, прогулянки на свіжому повітрі, танці, посильна фізична праця зміцнюють серце, формують правильну поставу, розвивають м'язи.

Рухатися необхідно протягом усього дня, використовуючи для цього кожен можливість.

Есе

Мета — висловити власну думку, показати своє ставлення до події, явища чи предмета.

Створюючи есе, не потрібно дотримуватися якоїсь обов'язкової форми (вступу, основної частини, висновку). Слова «я думаю» («на мою думку»), «я впевнений (впевнена)», «я переконаний (переконана)» допоможуть підкреслити, що це власна думка автора тексту.

Зразок.

Книжковий ковчег

Понад усе на світі я люблю книги. Якби їм загрожував усесвітній потоп, я поспішила б збудувати Книжковий ковчег для всіх своїх улюбленців. Зрозуміло, що чим менший був би

ковчег, тим мені було б важче. Добре, коли б у ньому могли вміститися сотні чи навіть тисячі книг. А якщо лише кілька, наприклад, три? Це був би дуже складний вибір.

І все ж, які з безлічі книг увійшли би до обраних, заповітних? Які я спробувала б урятувати від потопу?

Перша книга — це, звичайно, «Буквар». Бо саме він відкрив мені такий неосяжний світ слова. «Буквар» прийшов до мене, коли я була ще маленькою, і повинен зостатися зі мною назавжди.

Друга книга — це «Кобзар» Тараса Шевченка. Бо коли мій ковчег пристане до берега, я із завмиранням серця зможу побачити, як «тече вода з-під явора яром на долину» і як «хлюпочуться качаточка поміж осокою».

І, насамкінець, третя книга — «Українські народні казки». Їх мені читала мама, коли я була ще в колиці. Їх я сама перечитувала згодом. Їх люблю гортати й тепер.

Переконана, що на такому Книжковому ковчезі мені жодні потопа не страшні.

*Учениця 4-го класу,
Білецька Оксана*

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Прочитай вірш. Визнач його основну думку.

Як парость виноградної лози,
плекайте мову. Пильно й ненастанно
політь бур'ян. Чистіша від сльози
вона хай буде. Вірно і слухняно
нехай вона щоразу служить вам,
хоч і живе своїм живим життям...

Максим Рильський

2. Добери і запиши синоніми до слова *плекайте*.
3. Випиши з вірша спонукальні речення.

2. Добери і запиши якомога більше прикметників, які б характеризували українську мову.

Українська мова милозвучна, ..., ...

3. 1. Прочитай текст. Визнач його тему і мету. Добери заголовок.

Уже понад п'ятнадцять століть **височіє** на дніпровських схилах золотoverхий Київ. Він завжди приваблював пожадливих ворогів своєю красою і багатством. Захищаючи місто від монголів, печенігів, кияни насипали земляні вали. Так вони перетворювали місто на фортецю. Для доброзичливих людей будували ворота. **Найкращі** з них — Золоті. Ніхто з ворогів не зайшов у місто через ці ворота.

2. Побудуй звукові схеми виділених у тексті слів.

4. Прочитай текст. Знайди в ньому недоліки. Поміркуй, як їх можна виправити. Запиши удосконалений текст. Визнач його основну думку.

Лісовий лікар

Хто охороняє здоров'я дерев? Це робить великий друг лісу — дятел. Цілий день дятел проводить медичний огляд своєї ділянки. Дятел перелітає з дерева на дерево, заглядає в кожну щілину. Від гострого дзьоба дятла не схватись жодній шкідливій комасі.

За Юрієм Старостенком

5. Прочитай текст. Визнач його тип. Поділи текст на логічно закінчені частини, склади план, добери заголовок.

Цю незвичайну для нас тварину ви, напевне, бачили лише по телевізору, на сторінках книжок чи у зоопарку. І це не випадково. Адже кенгуру живуть лише в Австралії. Вони належать до сумчастих: на животі в них є утворена шкірою сумка. У ній мама виношує маленьких кенгурят. Підростаючи, вони починають самостійно, без маминої допомоги, шукати собі їжу. Кенгуру можуть бути різного зросту: деякі зовсім неви-

сокі, а деякі сягають близько двох метрів. Червоний кенгуру може стрибати на відстань до 14 метрів.

6. Склади і запиши текст-міркування за поданим зачином.

Одне з найдорожчих для нас слів — слово «мир». Нам потрібен мир, щоб...

7. Прочитай текст. Визнач його тип. Пофантазуй і допиши кінцівку.

У діброві

Я проїжджаю село й опиняюся в діброві. Як гарно тут блакитніє поміж кленами! Куди ж гайнути по гриби? Яке то щастя знайти боровика! Він так уміє притаїтися... Присідаю, придивляюся, що робиться довкола. Раптом моє серце тенькнуло і радісно завмерло... Неподалік стоять два близнюки-красноголовці.

— Добрий день, хлопці-красноголовці! — кажу я до них, а вони мовчать.

Еге, а що тільки робиться за ними!..

За Михайлом Стельмахом

8. Прочитай текст. Визнач його тип. Випиши речення, у якому висловлюється твердження.

Світ прекрасний навколо тебе —
сонце ясне і синє небо,
птахи і звірі, гори і ріки —
нехай він буде таким навіки!
Нехай людина добро приносить,
бо світ навколо любові просить.

Алла Потапова

9. Прочитай текст. Знайди в ньому опис і випиши його. Добири до тексту заголовок.

Сиджу я, не ворущусь. Мене приховав височенький вже бур'ян. Не помітивши мене, по бур'яну підіймається вгору маленька мишка. Коли зміряти її без хвоста, вона завдовж-

ки з половину мого пальця. Спи́на у миші коричнева, а черевце і лапки білі. Це наша найменша миша. Я зразу впізнав її, мишу-малятку.

Ага, ось її гніздечко. Воно старанно і цікаво сплетене з сухих травинок... Багато праці докладає малятку, щоб виплести таке гніздечко.

Олександр Копиленко

10. Прочитай. Перебудуй текст-розповідь у текст-міркування і запиши його.

Усе в лісі радіє весні, а берізка плаче. Під гарячим промінням сонця сік швидко тече по її білому тілу. Через кору він проступає назовні. Сік у берези — це те саме, що кров у людини. Берези, з яких беруть багато соку, засихають і швидко гинуть. Бережіть берези!

11. 1. Склади і запиши з деформованих речень текст. Визнач його тип. Добери заголовок.

- Верба, деревом, священним, є.
- В, оспівана, піснях, вона, народних, словами, багатьма, ласкавими.
- Вербу, за, тримають, освячену, образами.
- Букети, котиків, з, вербових, є, найкращим, для, подарунком, рідних, знайомих, та.

2. Підкресли слова, які допомагають зв'язати речення в тексті.

12. Склади і запиши текст-міркування «Чому місяць квітень має таку назву» (5-7 речень).